



НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

АГРАРНА ПОЛІТИКА

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

для виконання індивідуальних завдань

УДК 338.43.02 (073)

ББК 65.32-1

А 25

Рекомендовано Вченою радою факультету тваринництва
та водних біоресурсів НУБіП України
(протокол № 9 від 16 травня 2019 р.)

У робочому зошиті наведено основні показники аграрної політики держави, макроекономічну характеристику аграрного сектору економіки, індикатори сталого розвитку сільського господарства, показники землевіддачі та землезабезпеченості в умовах земельної реформи в Україні, характеристику інструментів державного регулювання внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та зовнішньої торгівлі агропромисловою продукцією, засади оцінки конкурентоспроможності аграрної галузі.

Рецензенти:

Грищенко С. М., кандидат с.-г. наук, доцент кафедри технологій у птахівництві, свинарстві та вівчарстві Національного університету біоресурсів і природокористування України;

Наконечна К. В., к.е.н., доцент кафедри глобальної економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України

Вдовенко Н. М., Сокол Л. М., Михальчишина Л. Г., Вдовенко А. В.

Аграрна політика: робочий зошит для виконання індивідуальних завдань з дисципліни «Аграрна політика», освітній ступінь «Магістр», спеціальність 207 «Водні біоресурси та аквакультура», освітня програма «Водні біоресурси та аквакультура», факультет тваринництва та водних біоресурсів. К.: НУБіП України, 2019. 71 с.

Укладачі:

Вдовенко Н.М., д.е.н., професор, завдувач кафедри глобальної економіки;

Сокол Л.М., к.е.н., асистент кафедри глобальної економіки;

Михальчишина Л.Г., к.е.н., доцент кафедри глобальної економіки;

Вдовенко А.В., асистент кафедри глобальної економіки.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1. Макроекономічні індикатори розвитку аграрного сектору економіки.....	8
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2. Розрахунок індикаторів сталого розвитку сільськогосподарського виробництва.....	14
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3. Заходи регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку.....	22
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4. Заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.....	30
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5. Земельна реформа в Україні та її наслідки.....	39
ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6. SWOT-аналіз аграрного сектору економіки України.....	46
АНОТОВАНИЙ КУРС ЛЕКЦІЙ.....	49
ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ.....	55
ЛІТЕРАТУРА.....	60

ВСТУП

Аграрна політика, що впливає з економічної політики держави, спроможна створити нормальне економічне середовище для ефективного функціонування виробничого потенціалу аграрної галузі.

Механізми державного регулювання аграрного сектору України проявляються в аграрній політиці шляхом втручання держави в ринкові процеси, регулювання нею організації ринку.

Останнім часом стає більш очевидним необхідність науково обґрунтованої політики держави і органів територіального управління щодо регулювання діяльності суб'єктів аграрного сектору, введення нових ринкових форм господарювання і землеволодіння, розробки оригінальних технології виробництва і переробки сільськогосподарської продукції.

Для України як держави, де аграрний сектор є одним з ключових секторів економіки, надзвичайно важливим є існування всебічно науково обґрунтованої, цілеспрямованої, конструктивної аграрної політики, яка б за своєю логікою та принципами не лише відповідала курсу на прискорену ринкову трансформацію економічної системи країни, але й була її провідною ланкою, стимулювальним фактором. Звичайно, формування та реалізація аграрної політики є прерогативою державних органів влади. Разом з тим глибоке розуміння причин та цілей державного втручання в діяльність аграрного сектору, сучасні знання щодо практичних аспектів її здійснення та економічних наслідків застосування окремих інструментів є важливим напрямом підготовки фахівців аграрного профілю.

Формування ринкового середовища в аграрному секторі вимагає підготовки фахівців з широким економічним світоглядом, які могли б оперативно вирішувати основні проблеми агропромислового виробництва на засадах ринкових відносин. Разом з тим у перехідній

економіці України зростає роль державного регулювання сільськогосподарського виробництва та агробізнесу загалом, що проявляється в аграрній політиці держави. Саме тому для підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі агропромислового комплексу необхідно надати їм повне розуміння аграрної політики, сформувавши сучасні та глибокі знання щодо теоретичних підходів до її формування та практичних аспектів здійснення.

Навчальна дисципліна «Аграрна політика» дає можливість опанувати методичні та методологічні основи розробки та реалізації комплексу заходів щодо підтримки та забезпечення розвитку сільського господарства в системі міжгалузевих зв'язків у національній економіці, а також оцінити з позиції теорії практичні дії державних структур щодо регулювання агропромислового виробництва країни.

Вивчення навчальної дисципліни «Аграрна політика» сприятиме підвищенню рівня загальноекономічної підготовки фахівців, формуванню у них навичок науково-аналітичного опрацювання проблем аграрного сектору з позиції загальнодержавних інтересів та інтересів сільськогосподарських виробників, дає можливість опанувати теоретичні підходи до розробки та реалізації комплексу заходів щодо регулювання і підтримки аграрного сектору, з іншого – дає підстави осмислити і оцінити практичні дії державних структур на конкретному історичному етапі життя країни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Аграрна політика» є оволодіння теоретичними та методологічними основами формування та реалізації аграрної політики держави, вміння оцінювати її ефективність та обґрунтовувати вибір тих чи інших заходів державного регулювання.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є: оволодіння базовими знаннями щодо економічної сутності, характеру і головних компонентів аграрної політики; аналіз ефективності

діяльності органів та інститутів аграрної політики, використовуючи різні ринково-політичні інструменти; оцінювання окремих заходів фінансово-кредитної, податкової, цінової політики в аграрному секторі, а також аграрно-соціальної та аграрно-екологічної політиці держави; опанування особливостей формування аграрної політики у країнах із різним рівнем соціально-економічного розвитку, вміння характеризувати аграрну політику окремих країн та блоків.

У результаті вивчення дисципліни повинні знати:

- економічну сутність, характер і головні компоненти аграрної політики та умови її реалізації;

- механізми формування національних та світових агропродовольчих ринків, вплив аграрної політики на міжнародну торгівлю та продовольчу безпеку країни;

- інструменти регулювання ринків агропродовольчої продукції та економічні наслідки їх застосування;

- основні підходи до оцінювання рівня державної підтримки аграрного сектору;

- засади аграрно-екологічної, аграрно-соціальної політики, їх сучасні аспекти і проблеми реалізації;

- основні етапи розвитку аграрної політики в Україні та основні напрями сучасної аграрної політики держави;

- сучасний стан процесу реформування економічних відносин в АПК України, характерні риси бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та цінової політики;

- особливості формування окремих агропродовольчих ринків в Україні з позиції попиту і пропозиції, інструменти державного регулювання внутрішнього ринку та зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією;

- особливості формування аграрної політики у країнах з різним рівнем економічного розвитку, основні складові аграрної політики

окремих зарубіжних країн.

вміти:

- формувати мету та систему цілей аграрної політики держави;
- аналізувати наслідки використання окремих інструментів регулювання внутрішнього агропродовольчого ринку та зовнішньої торгівлі з точки зору їх впливу на виробників, споживачів та державний бюджет;
- визначати рівень захисту аграрного сектору із використанням загальноприйнятої світовою спільнотою методології;
- оцінювати міжнародну конкурентоспроможність вітчизняного сільськогосподарського виробництва;
- визначати основні показники продовольчої безпеки держави та фактори, що на неї впливають;
- аналізувати ефективність окремих заходів бюджетної, податкової, фінансово-кредитної та ринкової політики держави;
- обґрунтовувати пріоритети державної структурної, соціальної та екологічної політики.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №1. МАКРОЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Основними *макроекономічними індексами* сільського господарства є:

- ✓ обсяги виробництва валової сільськогосподарської продукції (рослинництва, тваринництва);
- ✓ обсяги валової доданої вартості у сільському господарстві;
- ✓ обсяги експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції;
- ✓ обсяги імпорту сільськогосподарської продукції;
- ✓ індекс споживчих цін;
- ✓ зростання розміру середньомісячної заробітної плати працівників сільського господарства.

Також у **державному індикативному плані розвитку АПК України** визначаються:

- ✓ *основні напрями економічного розвитку агропромислового комплексу;*
- ✓ *виробництво основних видів сільськогосподарської продукції;*
- ✓ *виробництво основних видів продукції харчової промисловості;*
- ✓ *обсяги державного замовлення на сільськогосподарську продукцію, зокрема поставок спецспоживачам та до державного резерву;*
- ✓ *обсяги централізованих капітальних вкладень та державні замовлення на введення в дію основних виробничих фондів та виробничих потужностей у сільському господарстві і харчовій промисловості.*

Валова продукція сільського господарства – частина валового суспільного продукту, створена в сільському господарстві, обсяг продукції землеробства і тваринництва, виробленої за певний період і вираженої у вартісній формі.

Для розрахунку узагальнюючих показників розвитку економіки України обчислюють показник валової продукції сільського

господарства по всіх категоріях господарств.

Валову додану вартість у сільському господарстві розраховують як різницю між випуском і проміжним споживанням. Вона містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва і розподіляються між ними.

Експорт – це продаж та вивезення товарів та послуг за межі національних кордонів.

Імпорт – це купівля та ввезення з-за кордону товарів та послуг для внутрішнього споживання.

Індекс споживчих цін характеризує зміни у часі загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання. Він є показником зміни вартості фіксованого набору споживчих товарів та послуг у поточному періоді до його вартості у базисному періоді.

Для економічного аналізу перспектив і напрямів розвитку аграрної економіки застосовують соціально-економічне планування та прогнозування як інструмент аграрної політики. Основні напрями розвитку аграрної економіки знаходять відображення в державних стратегіях, концепціях, програмах та планах розвитку.

Стратегія – деталізований план певної діяльності, який охоплює тривалий період, спосіб досягнення складної цілі.

Концепція – система поглядів, розуміння явищ і процесів; єдиний, визначальний задум.

План розвитку - заздалегідь визначений порядок, послідовність здійснення накресленої на конкретний період **програми** (роботи) з зазначенням її мети, змісту, обсягу, методів, засобів, послідовності та строків виконання.

Показники виробництва найважливіших видів сільськогосподарської продукції та продукції харчової промисловості мають прогнозно-розрахунковий характер і розробляються з

урахуванням всіх категорій господарств і підприємств на підставі пропозицій товаровиробників.

В індикативному плані затверджується і контролюється **показник державного замовлення** (державного контракту) на поставку до державних ресурсів сільськогосподарської продукції. Державне замовлення (державний контракт) на поставку до державних ресурсів сільськогосподарської продукції за своїм обсягом повинно забезпечити мінімальні потреби держави у продовольстві та сировині, виконання зобов'язань по міжурядових угодах, створення необхідних державних резервів.

Учасниками державного прогнозування в Україні, згідно чинного законодавства, визначені - органи державної влади, які розробляють, затверджують і реалізують прогнозні документи соціально-економічного прогнозування, а саме Кабінет Міністрів України; Міністерство економіки, Міністерство аграрної політики та продовольства, інші центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації; органи місцевого самоврядування.

Згідно цільових орієнтирів реалізації **Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року** (схвалену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р) планується збільшення макроекономічних показників розвитку галузі, а саме:

- ✓ збільшення до 2020 року порівняно з 2012 роком обсягу валової сільськогосподарської продукції у 1,3 рази;
- ✓ збільшення щороку обсягів експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції на 3-4 відсотки;
- ✓ зростання розміру середньомісячної заробітної плати працівників сільського господарства до середнього за галузями економіки.

✓ Продовольчу безпеку планується забезпечити шляхом пропонування основних видів вітчизняної сільськогосподарської продукції (зерна, молока, м'яса, цукру, яєць, олії соняшникової, овочів) на рівні не менш як 80 відсотків попиту внутрішнього ринку.

✓ Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції передбачається забезпечити шляхом зменшення щорічних витрат енергетичних ресурсів на 1 тону виробленої продукції в середньому на 1-2 відсотки, створення та функціонування саморегулювальних організацій у всіх галузях сільського господарства та збільшення щорічного на 1 відсоток питомої ваги сільськогосподарської продукції, що реалізується за довгостроковими контрактами, у загальному обсязі її реалізації.

Концепція Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року окреслює шляхи і способи розв'язання проблем розвитку аграрного сектору національної економіки та очікувані результати виконання Програми, зокрема:

✓ збільшення обсягу споживання основних продуктів харчування на 3-7 відсотків;

✓ забезпечення ефективного використання рибогосподарських водних об'єктів для вирощування риби в умовах аквакультури та доведення загального обсягу добування риби та інших водних біоресурсів до 130 тис. тонн на рік;

✓ збільшення обсягів виробництва харчових продуктів на 6-8 відсотків, зокрема дитячого харчування на 9 відсотків;

✓ зменшення споживання традиційних енергоресурсів галуззю на 8-10 відсотків;

✓ розширення бази формування власних фінансових ресурсів та покращення умов доступу до зовнішніх джерел, внаслідок чого

доступні обсяги фінансових ресурсів зростуть на 5-7 відсотків, а їх вартість знизиться на 2,5-3 відсоткових пункти;

✓ збільшення експортних можливостей харчової та переробної промисловості України за рахунок продукції глибокої переробки, виробленої із застосуванням новітніх інноваційних параметрів, зокрема, на ринку ЄС на 5-7 відсотків.

Завдання 1: Розрахувати індекси та структуру валової продукції (за галузями та категоріями господарств) сільського господарства по роках,% (1990 рік =100%)

Вихідні дані: Валова продукція сільського господарства України (млн грн)

Рік	Валова продукція	У тому числі		У тому числі		Індекси виробництва валової продукції, відсотків (1990 рік = 100)
		рослинництво	тваринництво	сільського господарські підприємства	господарства населення	
1990	282774,2	145502,0	137272,2	199161,3	83612,9	
1995	183890,3	106329,6	77560,7	99448,6	84441,7	
2000	151022,2	92838,9	58183,3	57997,7	12206,7	
2005	179605,8	114479,9	65125,9	72764,7	106841,1	
2007	172129,7	105979,5	66150,2	74432,9	97696,8	
2010	194886,5	124554,1	70332,4	94089,0	100797,5	
2011	233696,3	162436,4	71259,9	121053,7	112642,6	
2012	223254,8	149233,4	74021,4	113082,3	110172,5	
2013	252859,0	175895,2	76963,8	136590,9	116268,1	
2014	251438,6	177707,9	73730,7	139058,4	112380,2	
2015	239467,3	168439,0	71028,3	131918,6	107548,7	
2016	254640,5	185052,1	69588,4	145119,0	109521,5	
2017	249157,0	179474,6	69682,4	140535,2	108621,8	

Сформулювати висновки.

Завдання 2: Розрахувати показники динаміки валової доданої вартості сільського, лісового та рибного господарства у відсотках до загального підсумку.

Вихідні дані: Динаміка валової доданої вартості сільського, лісового та рибного господарства України (у фактичних цінах; млрд грн)

Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2016	2017	2017 до 2010, %
Валова додана вартість (основні ціни)	992,2	1166,9	1262,2	1336,4	1382,7	2023,2	2520,1	
Сільське, лісове та рибне господарство	82,9	110,0	113,2	132,4	161,1	277,2	304,9	
- у відсотках до загального підсумку								

Сформулювати висновки.

Завдання 3: Розрахувати динаміку обсягів виробництва харчових продуктів.

Вихідні дані: Виробництво основних продуктів харчування в Україні за роками роках (тисяч тонн)

Продукти харчування	1995	2000	2005	2010	2012	2013	2014	2017	2017 до 1995, %
М'ясо та м'ясні продукти	2294	1663	1597	2059	2210	2389	2360	2318	
Молоко та молочні продукти	17274	12658	13714	11249	11378	11488	11133	10281	
Яйця та яйцепродукти	544	508	753	985	1104	1133	1131	886	
Зерно (продукти переробки зерна в перерахунку на зерно)	33930	24459	38016	39271	46216	63051	63859	61917	
Картопля	14729	19838	19462	18705	23250	22259	23693	22208	
Овочі і баштанні продовольчі культури	6377	6195	7606	8873	10815	10668	10323	9721	
Плоди, ягоди і виноград	2355	1966	2133	2154	2465	2871	2435	2458	
Цукор	...	...	2139	1805	2143	1263	2053	2043	
Олія	...	...	1437	3101	4067	3712	4926	6277	

Сформулювати висновки.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3. ЗАХОДИ РЕГУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ

Місткість внутрішнього ринку є важливою потенційною конкурентною перевагою національної економіки України та його подальше розширення – ключовим чинником розвитку вітчизняного виробництва. Ефективність функціонування внутрішнього ринку сьогодні є детермінантою формування ендогенно орієнтованої моделі розвитку України. Витіснення продукції вітчизняного виробництва на внутрішньому ринку та зниження її конкурентоспроможності на світових ринках не сприяє процесам довгострокового економічного зростання. Наслідки надмірної екзогенізації внутрішнього ринку спонукають переглянути пріоритети його формування у розрізі окремих галузей виробництва задля реалізації політики імпортозаміщення та нарощення рівня споживання вітчизняної продукції шляхом підвищення її якості, що дозволить покращити кон'юнктуру внутрішнього ринку.

Розглядаючи історичну еволюцію державного втручання в агропродовольчі ринки, можна зауважити величезну розмаїтість заходів, застосовуваних національними урядами. Насамперед необхідно виділити заходи, що спрямовані на збільшення рентабельності власне сільського господарства, і ті, що переслідують інші цілі, наприклад, сільський розвиток тощо. При цьому потрібно розуміти, що підтримка прибутків фермерів також може вирішувати й інші завдання, наприклад, підвищуючи прибутки сільського населення в цілому. Ріст рентабельності сільського господарства може досягатися двома способами: за рахунок росту надходжень від продажу продукції і зниження витрат виробництва.

Один із способів збільшити прибутковість сільського господарства полягає в підвищенні надходжень від продажів сільськогосподарської продукції, що також може бути досягнуто двома

шляхами: збільшенням попиту і скороченням пропозиції сільськогосподарської продукції. Попит зростає, якщо держава починає закуповувати сільськогосподарську продукцію, а також при введенні, наприклад, програм безкоштовного харчування в школах, продовольчих талонів, по котрим продовольство розподіляється бідним, або при рекламній підтримці вітчизняної продукції. Попит на вітчизняну продукцію також буде більшим при обмеженнях імпорту і при підтримці тим або іншим способом експорту.

Пропозицію можна скоротити шляхом квотування аграрного виробництва, обмежень на використання сільськогосподарських земель, податками на вироблену продукцію.

Організація цивілізованого ринку продукції аграрного сектору неможлива без активної регулятивної ролі держави. Одне з важливих завдань – це застосування у процесі здійснення функцій державного управління балансового методу регулювання ринку, що дозволяє з'ясувати важливі тенденції розвитку окремих його сегментів, виявити ризики забезпечення споживачів сільськогосподарською сировиною, а населення – продовольчими товарами.

Складання прогнозних балансів узгодження попиту і пропозиції задля їх оптимізації, а також звітних балансів про обсяги виробництва і використання продукції, балансовий контроль відповідності попиту пропозиції дозволяють прогнозувати розбіжності між ними та своєчасно застосовувати ефективні механізми державного регуляторного впливу.

Завдання 1. За даними балансів продукції визначити загальну величину ресурсів та фонд споживання. Зробити висновки.

Баланси надходження і використання продукції сільського господарства складаються за схемою:

РЕСУРСИ = ВИКОРИСТАННЯ

РЕСУРСИ = ПРИДАТНА ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКЦІЯ + ІМПОРТ

ВИКОРИСТАННЯ = ЕКСПОРТ + ЗМІНИ В ЗАПАСАХ (+ або – ; запаси на кінець року – запаси на початок року) + ВНУТРІШНЄ ВИКОРИСТАННЯ.

Показники для визначення статей ресурсів і використання враховуються з перерахунком похідних продуктів у первинний продукт, по якому складається баланс. При визначенні ресурсної частини в балансах врахована зміна запасів продукції на кінець року в порівнянні з початком року. Загальні втрати продукції включають втрати в господарствах-виробниках, при переробці, транспортуванні, зберіганні тощо. В обсяги втрат не включаються дані про втрати при збиранні сільськогосподарської продукції.

У балансі зерна кількість продукції, направленої для переробки на комбікорм, включена у витрати на корм. По рядку "Переробка на нехарчові цілі" в балансі зерна показані витрати на виробництво спирту та пива; картоплі – на виробництво крохмалю; плодів, ягід і винограду – на виробництво вина та інших алкогольних напоїв.

Вихідні дані: Баланс м'яса та м'ясних продуктів (включаючи субпродукти та жир-сирець), тис тонн

Показники	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Виробництво	1663	1597	2059	2389	2360	2323	2324	2318
Зміна запасів на кінець року	-82	-11	-3	-20	-18	-1	-2	-5
Імпорт	38	325	378	332	201	158	182	233
Усього ресурсів								
Експорт	163	82	48	182	218	245	303	351
Витрачено на нехарчові цілі (на корм, втрати та ін.)	9	7	8	9	8	8	10	10
Фонд споживання								

Сформулювати висновки.

Вихідні дані: Баланс зерна (включаючи продукти переробки зерна в перерахунку на зерно), тис. тонн

Показники	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017
Виробництво	24459	38016	39271	63051	63859	60126	66088	61917
Зміна запасів на кінець року	1329	-314	-2054	6933	2977	-3204	2130	-1465
Імпорт	1010	226	175	242	263	190	240	255
Усього ресурсів								
Експорт	1330	12650	14239	27836	33423	38338	41451	42499
Витрачено на корм	11056	13817	14787	16183	15678	14189	12278	11011
Витрачено на посів	3597	3294	3222	2890	2883	2597	2330	2120
Втрати	309	375	794	1506	1593	1400	1350	1106
Переробка на нехарчові цілі	100	670	1650	1367	1281	1089	1044	1246
Фонд споживання								

Сформулювати висновки.

Завдання 2. Провести аналіз розподілу видатків бюджету на державну підтримку аграрної сфери у 2016-2018 рр.

Вихідні дані: Видатки бюджету на Міністерство аграрної політики України та державну підтримку аграрної сфери у розрізі окремих програм, млн. грн.

Показники	2016		2017		2018		Відхилення 2018 р. від 2016 р.
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	
Міністерство аграрної політики та продовольства України		100,0		100		100	
Апарат Міністерства аграрної політики та продовольства України	691,8		5808,0		6822,3		
Загальне керівництво та управління у сфері агропромислового комплексу	85,5		122,2		163,0		
Фінансова підтримка заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів	285,0		300,0		66,0		
Дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку АПК, підготовка наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації с.г. продукції, дослідження та експериментальні розробки у сфері АПК	87,7		120,0		132,6		
Ліквідація та екологічна реабілітація території впливу гірничих робіт ДП «Солотвинський солерудник»	3,0		-		1000,0		

Фінансова підтримка заходів в АПК	5,0		60,0		5,0		
Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств					1000,0		
Витрати Аграрного фонду, пов'язані з комплексом заходів із зберігання, перевезення, переробки та експорту об'єктів державного цінового регулювання державного інтервенційного фонду	100,0				52,2		
Організація і регулювання діяльності установ і системі АПК та забезпечення діяльності Аграрного фонду	81,3				128,4		
Державна підтримка розвитку хмелярства, закладення молодих садів, виноградників та ягідників і нагляд за ними					300,0		
Державна підтримка галузі тваринництва	300,0		170,0		4000,0		
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників			4774,3		945,0		
Довідково:							
Видатки Державного бюджету, млрд. грн	642,3	x	735,4	x	991,7	x	
Частка видатків Державного бюджету на державну підтримку аграрного сектору, %		x		x		x	

Сформулювати висновки.

Завдання 3. Розставити назви площ у відповідності до графіка:

1	Економічний вигравш виробників;	
2	Економічний вигравш споживачів;	
3	Сумарний обсяг державних виплат на здійснення програми прямих цінових субсидій виробникам;	
4	Безповоротні втрати в суспільстві.	

Вихідні дані:

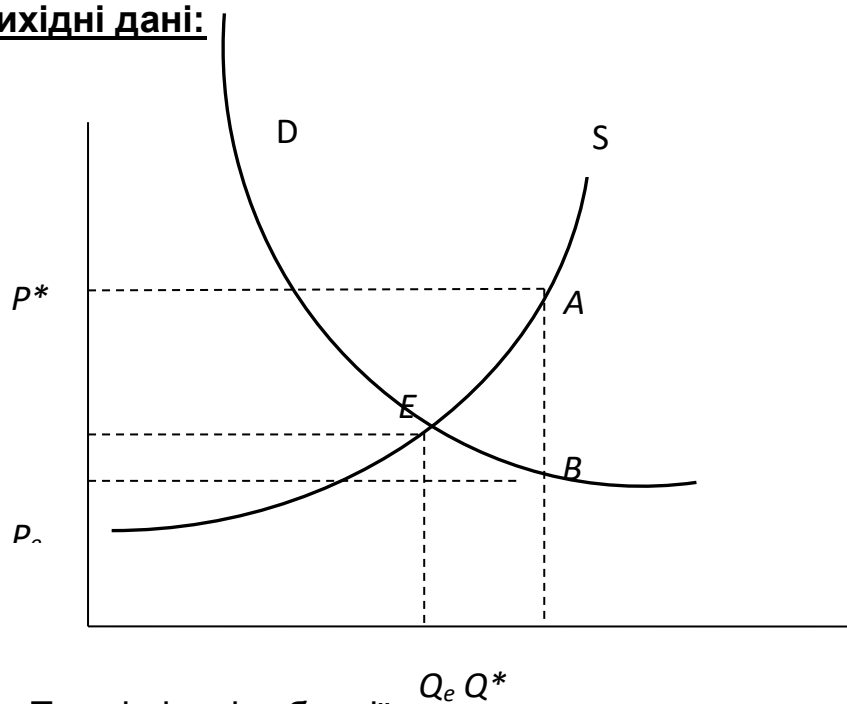


Рис. Прямі цінові субсидії

Сформулювати висновки.

Завдання 4: Розставити назви площ у відповідності до графіка:

1	Вартість реалізованої продукції Q_e до застосування виробничого квотування;	
2	Вартість реалізованої продукції Q^* після застосування виробничого квотування;	
3	Зекономлені витрати при виробництві продукції після застосування виробничого квотування;	
4	Втрати покупців через рост ціни;	
5	Безповоротні втрати в суспільстві.	

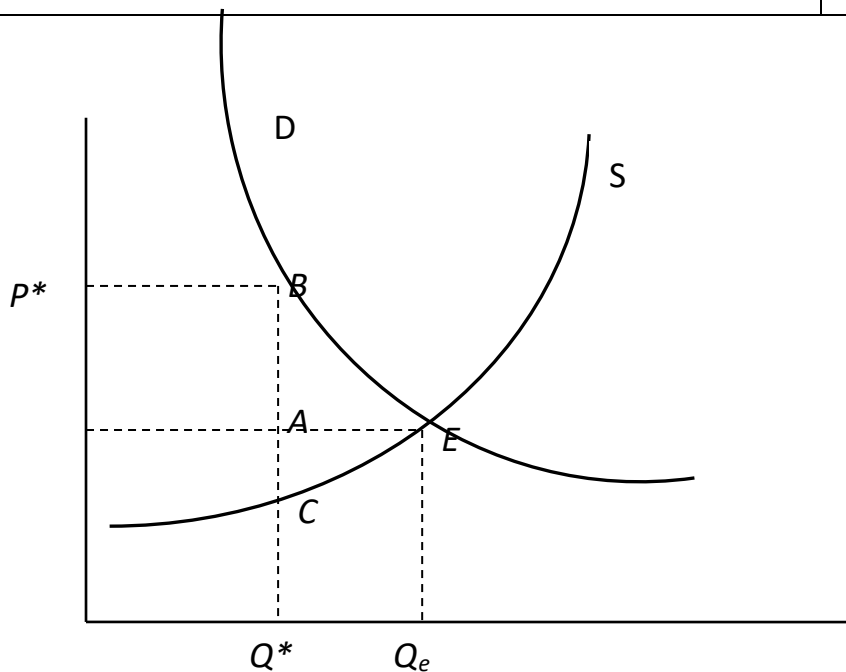


Рис. Квотування аграрного виробництва

Сформулювати висновки.

Завдання 5. Пояснити суть інструменту державних закупівель та варіанти реалізації закупленої продукції

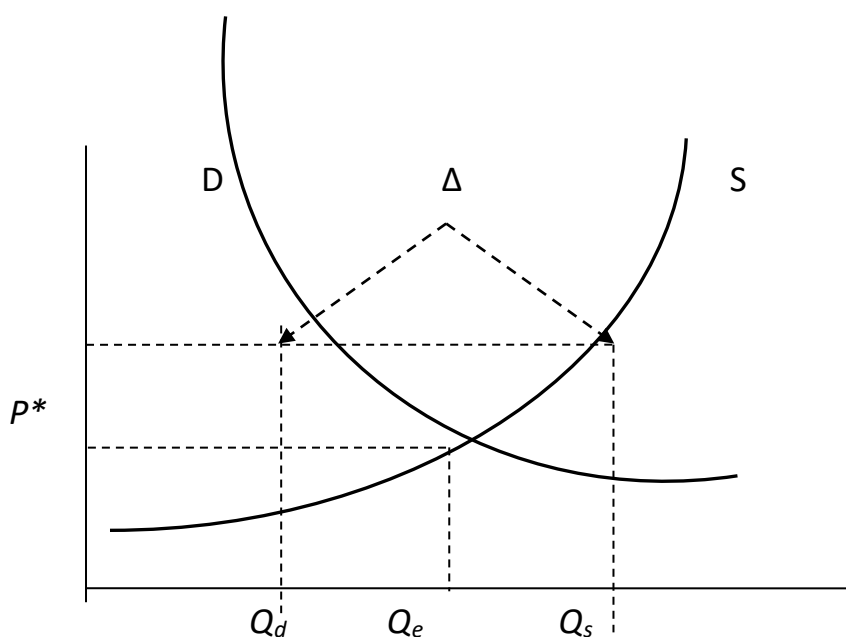


Рис. Державні закупівлі

Сформулювати висновки.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Особливості сільськогосподарського виробництва, що зумовлюють необхідність державного регулювання галузі.
2. Проблема паритетності цін на сільськогосподарську продукцію та засоби виробництва.
3. Особливості попиту на сільськогосподарську продукцію як причина державного регулювання.
4. Особливості конкуренції в аграрному секторі.
5. Суть довгострокової аграрної (фермерської) проблеми.
6. Імобільність ресурсів у сільському господарстві.
7. Суть короткострокової аграрної (фермерської) проблеми.

8. Основні аргументи на користь аграрного протекціонізму.
9. Суть аграрної політики держави.
10. Групи інтересів в аграрній політиці.
11. Особливості підтримки сільськогосподарського виробництва у країнах з різним рівнем економічного розвитку.
12. Можливості державного регулювання аграрного виробництва.
13. Державна політика щодо регулювання аграрних ринків.
14. Система цілей аграрної політики держави.
15. Методика аналізу добробуту суспільства та її застосування при дослідженні наслідків окремих заходів аграрної політики держави.
16. Економічні наслідки встановлення максимально допустимої ціни на ринку.
17. Економічні наслідки встановлення мінімально допустимої ціни на ринку.
18. Класифікація заходів аграрної політики держави.
19. Виробничі квоти як захід аграрної політики держави.
20. Обмеження на використання сільськогосподарської землі як захід аграрної політики держави.
21. Прямі цінові субсидії виробникам.
22. Суть та призначення державних закупівель сільськогосподарської продукції.
23. Заходи, спрямовані на зниження витрат у сільськогосподарському виробництві.
24. Заходи аграрної політики, не спрямовані на підвищення рентабельності сільськогосподарського виробництва.
25. Роль зовнішньої торгівлі у розвитку сільськогосподарського виробництва.
26. Основні показники міжнародної конкурентоспроможності країни на світовому агропродовольчому ринку.

27. Основні заходи регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією.

28. Суть імпортного мита та економічні наслідки його застосування.

29. Нетарифні заходи регулювання агропродовольчого імпорту.

30. Суть та економічні наслідки застосування експортного мита.

31. Суть та економічні наслідки застосування експортної субсидії.

32. Основні методологічні підходи до оцінки рівня державної підтримки аграрного сектору.

33. Показники державної підтримки виробників та споживачів сільськогосподарської продукції за методологією ОЕСР,

34. Регулювання світового сільськогосподарського виробництва в рамках СОТ.

35. Внутрішня підтримка сільськогосподарського виробництва відповідно до Уругвайської Угоди по сільському господарству (УУСГ) СОТ.

36. Вимоги щодо доступу до ринку відповідно до УУСГ.

37. Експортні субсидії в УУСГ.

38. Питання підтримки сільськогосподарського виробництва у поточному раунді переговорів в рамках СОТ.

39. Суть та основні завдання спільної аграрної політики (САП) ЄС.

40. Основні етапи еволюції САП ЄС.

41. Основні інструменти ринкової політики та підтримки цін сільськогосподарської продукції у ЄС.

42. Аграрна політика в умовах розширення ЄС: реформа Фішлера.

43. Сучасна аграрна політика США та її вплив на світовий аграрний ринок.

44. Основні інструменти підтримки цін сільськогосподарської продукції та доходів виробників у США.

45. Особливості аграрної політики в країн Центральної та Східної Європи.
46. Основні напрями сучасної аграрної політики Росії та перспективи її розвитку.
47. Загальні тенденції розвитку аграрної політики країн-експортерів агропродовольчої продукції.
48. Макроекономічна характеристика аграрного сектору економіки України.
49. Основні засади та пріоритетні напрями державної аграрної політики України.
50. Основні напрями підвищення ефективності діяльності суб'єктів АПК в Україні.
51. Державна політика щодо розвитку ринків продукції сільського господарства і продовольства в Україні.
52. Основні положення ЗУ "Про державну підтримку сільського господарства України".
53. Цінове регулювання сільськогосподарських ринків в Україні. Визначення мінімальної та максимальної закупівельної ціни.
54. Особливості товарних та фінансових інтервенцій на сільськогосподарських ринках в Україні.
55. Державне регулювання ринку страхування в сільському господарстві.
56. Деретуляція українського ринку сільськогосподарської продукції.
57. Чинники, що визначають результативність аграрної реформи в Україні.
58. Макроекономічні та інституційні чинники аграрної реформи.
59. Особливості земельної реформи в Україні.
60. Реформування відносин власності в аграрному секторі України.

61. Законодавче забезпечення розвитку інфраструктури ринку землі сільськогосподарського призначення.
62. Орендні відносини в сільському господарстві України.
63. Структурні чинники аграрної реформи в Україні.
64. Бюджетне фінансування аграрного сектору України.
65. Податкова політика в аграрному секторі України.
66. Кредитна підтримка виробників сільськогосподарської продукції в Україні.
67. Регулювання ринку зерна в Україні.
68. Особливості здійснення заставних закупівель зерна в Україні.
69. Особливості здійснення інтервенційних закупівель зерна в Україні.
70. Регулювання ринку цукру в Україні.
71. Державна підтримка виробників продукції тваринництва в Україні.
72. Регулювання ринку молока в Україні. Основні положення ЗУ “Про молоко та молочні продукти”.
73. Розвиток державної політики щодо матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського
74. Зовнішньоекономічні чинники аграрної реформи в Україні.
75. Оцінка рівня державної підтримки сільськогосподарського виробництва в Україні.
76. Державне регулювання експортно-імпоротної діяльності в АПК України.
77. Потенційні наслідки вступу України до СОТ для вітчизняного аграрного сектору.
78. Екологічні чинники аграрної реформи в Україні.
79. Соціальні чинники аграрної реформи в Україні.
80. Розвиток альтернативних джерел енергії та палива в Україні.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрна політика: підручник / М. Й. Хорунжий; К.: КНЕУ, 2010. 321 с.
2. Аграрний і сільський розвиток для зростання та оновлення української економіки: наукова доповідь / за ред. чл.-кор. НАН України Бородіної О.М., д-ра екон. наук Шубравської О.В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2018. 152 с.
3. Андрійчук В. Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / Андрійчук В. Г., Зубець М. В., Юрчишин В. В. К.: Аграрна наука, 2005. 140 с.
4. Анікеєнко В. М. Державна політика розвитку аграрного сектору економіки України. Держава та регіони. Сер.: Державне управління. 2013. № 4. С. 4-7.
5. Аранчій В. І., Зоря О. П., Пісоцький А. А. Необхідність і значення економічного регулювання аграрного виробництва. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2012. №1. С. 140–142.
6. Балян А. В. Узгодженість аграрної та регіональної політики як передумова прискорення інтеграції України до світового економічного простору. Економіка АПК. 2013. № 11. С. 92-99.
7. Березіна Л. М. Аграрна політика уряду: її місце і роль у розвитку відносин підприємств АПК. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. 2011. № 2. С. 43-48.
8. Бутило І. А. Розвиток орендних відносин у сільському господарстві як важливий елемент аграрної політики. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 5. С. 32-41.

9. Вдовенко Н. М., Сокол Л. М. Макроекономічна оцінка аграрного сектору економіки України за умов інтеграційних процесів. Науковий вісник Полісся. 2016. Вип. 3. С. 22-28.

10. Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я. Сучасні виклики модернізації аграрної політики України. Вісник аграрної науки. 2017. № 11. С. 9-22.

11. Голубков Є. В. Організаційно-економічні основи аграрної політики та напрями підвищення ефективності аграрних підприємств. Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки. 2015. № 3. С. 420-428.

12. Губа М. І., Барсук Ю. В. Трансформація земельних відносин у контексті формування і реалізації державної аграрної політики. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2018. Т. 24, № 1. С. 26-36.

13. Данкевич В. Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації: монографія / Данкевич В. Є. Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. 392 с.

14. Діброва А. Д. Аграрна політика США: тенденції розвитку та уроки для України. Економіка АПК. 2007. № 6. С. 127-132.

15. Дроздяк І. Державне регулювання аграрної економіки як основа аграрної політики. Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК. 2016. № 23(1). С. 18-24.

16. Дудка О. І. Механізми державного регулювання розвитку аграрного сектору України. Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 13. С. 99–102.

17. Духневич А. В. Удосконалення аграрного законодавства, як складова державної аграрної політики України як члена СОТ. Форум права. 2011. № 2. С. 268-274.

18. Жемойда О. В. Напрями формування пропозиції на ринку агропродовольчої продукції України: [монографія] / О. В. Жемойда. К.: ННЦ «ІАЕ», 2014. 380 с.

19. Жемойда О. В., Трофімцева О. В. Українсько-англійський словник з аграрної політики. К.: Німецько-український агрополітичний діалог, 2015.

20. Жук В. М. Неформальні інститути селянства у моделюванні реформ та аграрної політики: теорія і практика. Економіка АПК. 2017. № 9. С. 5-18.

21. Загурський О. М., Вертій Ж. С. Соціальні інвестиції як засіб державної аграрної політики. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 2. С. 207-212.

22. Запша Г. М. Державна аграрна політика як передумова підвищення соціально-економічної результативності аграрних перетворень в Україні. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. 2014. № 3. С. 141-151.

23. Зінчук Т. Аграрна політика країн ЦСЄ у контексті інтеграції до ЄС: реалії та перспективи для України. Економіка України. 2006. №4. С. 74 – 88.

24. Зінчук Т. О. Сучасна парадигма Спільної аграрної політики ЄС як протидія глобальним викликам та дезінтеграції. Економіка АПК. 2017. № 10. С. 78-85.

25. Еволюція Спільної Аграрної Політики ЄС: наслідки для України [Електронний ресурс] / Інститут Економічних Досліджень та Політичних Консультацій. Німецька консультативна група при Уряді України. – Режим доступу :<http://www.ier.kiev.ua>

26. Калетнік Г. М. Біопаливо. Продовольча, енергетична та екологічна безпека України [Текст]: монографія / Г. М. Калетнік. - К.: Хай-Тек Прес, 2010. 515 с.

27. Карасьова Н. А. Державна політика стимулювання експорту аграрного сектора. Економіка та держава. 2016. № 9. С. 41-44.

28. Карунос А. С. Зміст, чинники та основні принципи державної аграрної політики. Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: Економічні науки. 2011. Випуск 2. Том 1. С. 141–145.

29. Катан Л. І. Розвиток аграрного сектору економіки як важливий фактор ефективної інтеграції у світовий економічний простір. Інфраструктура ринку. 2018. №15. С. 8-13.

30. Кваша С. М. Аграрна політика та чинники її реалізації в нинішніх умовах трансформації сільського господарства України. Вісник СНАУ. Серія «Економіка та менеджмент». 2010. Вип. 6/1. С. 3–11.

31. Кваша С. М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці. Економіка АПК. 2013. № 8. С. 12-21.

32. Кваша С. М. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн-членів Європейського Союзу / С. М. Кваша, К. С. Кваша. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 40 с.

33. Кваша С. М., Діброва А. Д., Жемойда О. В. Аграрна політика: навч. посібник / С. М. Кваша, А. Д. Діброва, О. В. Жемойда. Київ, Ліра-К, 2018. 388 с.

34. Кіндзерський В.В. Державне регулювання аграрного сектору економіки: імплементація зарубіжного досвіду. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 5. С. 24–30.

35. Ковалів О. І. Звершення земельної реформи в Україні: нова парадигма: монографія / О. І. Ковалів. К.: ДІА, 2016. 416 с.

36. Криленко В. І. Державна підтримка аграрного сектору як складова регуляторної політики держави. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки. 2014. Вип. 6(1). С. 225-228.

37. Куць О. І. Удосконалення законодавчих засад державної аграрної політики для розвитку харчової індустрії. Продовольчі ресурси. 2019. № 12. С. 248-267.

38. Лозинська Т. М. Аграрна політика та її наслідки для розвитку аграрної сфери економіки України. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 4. С. 39-43.

39. Лопатинський Ю. М., Тодорюк С. І. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств: [монографія] / Ю. М. Лопатинський, С. І. Тодорюк. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. 220 с.

40. Лузан Ю. Я., Лузан О. Ю. Інституціоналізм – наукова платформа для удосконалення державної аграрної політики. Економіка АПК. 2016. № 2. С. 29-37.

41. Мельник Л. Л. Економічні засади прибутковості сільського господарства: монографія. Дніпро: Свідлер А. Л., 2016. 346 с.

42. Національна доповідь щодо завершення земельної реформи / за наук. ред. Л. Я. Новаковського. К.: Аграр. наука, 2015. 48 с.

43. Пахуча Е. В., Скрипань В. А. Механізм сталої діяльності сільськогосподарських підприємств. Інфраструктура ринку. 2018. №15. С. 116-121.

44. Пивовар П. В. Аграрні субсидії в системі державної політики. Агросвіт. 2016. № 19. С. 9-13.

45. Приходько І. П. Концептуальні аспекти державної аграрної стратегії та політики. Вісник Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету. 2015. № 1. С. 53-56.

46. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України від 24 червня 2004 р. № 1877-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.

47. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18.10.2005 року № 2982-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>.

48. П'ясецька-Устич С. В. Генезис спільної аграрної політики ЄС: перспективи та ризики для України. Науковий вісник Міжнародного

гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2016. Вип. 16. С. 23-28.

49. Регулювання аграрного сектору економіки України в умовах євроінтеграції: [монографія] / [Діброва А. Д. та ін.]; за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. - Київ: Інтердрук, 2014. 572 с.

50. Речка К. М. Узагальнення головних напрямів економічного зростання і розвитку сільського господарства у країнах із ринковою економікою. Проблеми економіки. 2018. №1. С. 7–14.

51. Роздайбіда О. В., Білінська О. В. Економіко-правові аспекти державної аграрної політики України. Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. 2010. №3. С. 152-161.

52. Розвиток аграрної політики України в умовах євроінтеграції: [монографія] / [А. Д. Діброва та ін.]; за ред. А. Д. Діброви, В. Є. Андрієвського; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України, Ін-т розвитку аграр. ринків. Київ: Інтердрук, 2014. 568 с.

53. Рябоконт В. П. Агропромисловий комплекс в умовах реалізації державної аграрної політики. Економіка АПК. 2016. № 9. С. 18-26.

54. Савенко Г. Є. Органічне сільське господарство як пріоритетний напрям реалізації спільної аграрної політики Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 15(2). С. 113-116.

55. Самсонова Я. О. Правові засади розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва як основного напрямку державної аграрної політики України. Теорія і практика правознавства. 2014. Вип. 2. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_24.

56. Сидоров Я. О. Вплив глобалізації на формування державної аграрної політики в контексті її правового забезпечення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2017. Вип. 44(1). С. 157-160.

57. Скидан О. В. Інституціональні засади формування аграрної політики України: монографія / О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во «Полісся», 2010. 308 с.

58. Спільна аграрна політика Європейського Союзу: можливості та виклики для України / Аналітична доповідь // І. В. Клименко, М. Г. Бугрій, І. В. Ус. К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 19 с.

59. Стратегічні напрями соціально-економічного розвитку аграрного сектору економіки України: [Колективна монографія] / За заг. редакцією А. В. Руснак. Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. 432 с.

60. Стратегічні напрями розвитку земельних відносин у сільському господарстві на період до 2020 року / [М. Федоров, О. Ходаківська, С. Корчинська, Н. Солов'яненко]; за ред. Ю. Лупенка, М. Федорова. К.: ННЦ ІАЕ, 2012. 58 с.

61. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>

62. Ходаківська О. В., Могильний О. М. Агрохолдинги України: аграрна політика та виклики майбутньому. Економіка АПК. 2017. № 6. С. 33-41.

63. Хорунжий М. Й. Завдання національної аграрної політики на сучасному етапі. Економіка АПК. 2014. № 2. С. 22-29.

64. Черкаська В. В. Критерії сталого розвитку аграрного сектору. Інвестиції: практика та досвід. 2018. №6. С. 44-48.

65. Шерстюк С. В. Спільна аграрна політика ЄС на 2014-2020 роки: орієнтири для України. Порівняльно-аналітичне право. 2014. №5. С. 188 – 190.

66. Шульга О. А. Стратегічні напрями аграрної політики в Україні. Економіка України. 2018. № 5. С. 3-22.

67. Babenko V.O. Modelling of factors affecting innovational agricultural activity of enterprises AIC in Ukraine. Scientific bulletin Polissia. 2017. Vol. 1 (9), P. 2. P. 115—121.

68. Chan-khi O. Policy analysis matrix: an analysis of effectiveness of state agricultural policy for the dairy sector of Ukraine / A. Dibrova, O. Chan-khi // Scientific journal of Warsaw University of Life Sciences «Problems of World Agriculture». Warsaw, 2013. V. 13 (XXVIII), N. 4. P. 18–24. – Mode of access: <http://www.wne.sggw.pl/czasopisma/probleme-rolnictwa-swiatowego>

69. O. Ryabchenko, I. Litvine, A. Dibrova Biosocial economy as a mechanism for transition to sustainable development. Demography and Social Economy. 2015. №3(25). P.161-172.

70. Spenser William P., Кіреєва Е.А. Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору: досвід аграрної політики США. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2016. № 9. С. 20-29.

[illegible]

За авторською редакцією

Підписано до друку 10.11.19

Ум. друк. арк. 4,2.

Наклад 100 прим.

Формат 60×84/9.

Зам. № 191010

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України

вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041

тел.: 527-81-55